

לומדים מהפרויקט "מצילים מוחות צעירים": עדכון מדיניות והתרחבות לטובת הגיל הרך

פרויקט "מצילים מוחות צעירים" הוא שותפות מרובת מוסדות ותורמים שמוביל ארגון Grand Challenges Canada. בשנים 2011 עד 2017 העניק הארגון 84 מלגות לפרויקטים חדשניים ב-31 מדינות בעלות הכנסה נמוכה ובינונית¹. מטרתו הכללית של הפרויקט היא לפתח דרכים בנות קיימה וניתנות להתאמה (סקלביליות) לטיפול התפתחות בריאה של המוח ב-1,000 הימים הראשונים לחיים. באמצעות מתן תמיכה טכנית ופיתוח מנהיגות, פרויקט "מצילים מוחות צעירים" מספק הזדמנות להדגים הוכחת היתכנות למענקי "מַעֲבָר להתרחבות", אשר מקדמים תוכניות התערבות נבחרות כדי להשיג התרחבות וקיימות גדולות יותר.

כאחת ההשקעות הגדולות ביותר בתוכניות התערבות הקשורות לגיל הרך במדינות בעלות הכנסה נמוכה ובינונית (Milner et al., 2016), לתיק ההשקעות של פרויקט "מצילים מוחות צעירים" יש פוטנציאל ייחודי לשפר את הבנת התהליכים הפועלים לקראת התרחבות.

אף שתיק ההשקעות אינו אמור לבחון את כל הצעדים מפורשות - החל מהדגמת יעילות תוכנית ההתערבות ועד ליישום המדיניות והתוכניות עצמן - הוא פותח ותוכנן לפי תיאוריית שינוי (הסבר לוגי המקשר בין התוצאה שהארגון רוצה להשיג לבין הפעילויות הנדרשות לכך) ברמת פורטפוליו, ויצר מסגרת עבודה מפקחת שנועדה להעריך את קצב ההתקדמות לאורך הדרך. אפילו במענקי "סיד" (גיוס ראשוני), הצוותים מתבקשים להביא בחשבון גורמים הקשורים להתרחבות. פרויקט "מצילים מוחות צעירים" מספק הזדמנות ייחודית לחקור שאלות שקשורות ליישום תוכניות התערבות בתחום ההתפתחות בגיל הרך בסביבות מגוונות, בדגש רב על התרחבות.

"מצילים מוחות צעירים" פועל ברגע קריטי להתפתחות בגיל הרך. תשומת הלב הגלובלית לתחום ההתפתחות בגיל הרך הולכת וגדלה, ובאה לידי ביטוי למשל בפרסום היעדים לפיתוח בר-קיימה בארצות הברית (Sustainable Development Goals, ארה"ב, 2015); בסדרת הכתבות של מגזין Lancet "קידום התפתחות בגיל הרך: ממדע להתרחבות" (Britto et al., 2017; Daelmans et al., 2017; Richter et al., 2017); בדו"ח Early Moments Matter for Every Child של יוניצ"ף;

קייט מילנר,
מרצה בכירה
במרכז לבריאות
ופריון של נשים
ומתבגרות
(MARCH), בית
הספר להיגינה
ולרפואה טרופית
של לונדון, לונדון,
בריטניה

פֶּיָה בריטו,
יועצת בכירה,
המרכז
להתפתחות בגיל
הרך של יוניצ"ף,
ניו יורק, ארה"ב

טארוו דואה,
מנהל רפואי,
המחלקה
לבריאות הנפש
ולהתמכרויות,
ארגון הבריאות
העולמי, לְנווה,
שווייץ

קרלי סילבר,
סגנית נשיא
לענייני תוכניות
ב-Grand
Challenges
Canada, טורונטו,
קנדה

ג'וי א. לון,

מרצה

ודירקטורית

במרכז MARCH,

בית הספר

להיגינה

ולרפואה טרופית

של לונדון, לונדון,

בריטניה

ובפרויקט Nurturing Care for Early Childhood Development בהובלת יוניצ"ף וארגון הבריאות העולמי (WHO) ובתמיכת השותפות לבריאות האם, הילוד והילד ולרשת הפעולה להתפתחות בגיל הרך (UNICEF, 2017; WHO and UNICEF, 2018).

כעת יש הזדמנות לתרגם את תשומת הלב הגלובלית הזו ליישום בקנה מידה נרחב במדינות רבות. ניתוח מאפיינים שונים של רשתות בריאות הציבור ברחבי העולם, שמשפיעים על יעילותן להניע פעולות נגד האתגרים החשובים להן, הוביל לזיהוי ההקשר הפוליטי הגלובלי המועדף - צמיחה במספר השחקנים וההתפתחויות במדד ההתפתחות בגיל הרך - וכן אתגרים מתמשכים ומשמעותיים, ובעיקר עיצוב (framing) ושלטון (Shiffman et al., 2016; Shawar and Shiffman, 2017).

בשנים 2016-2017 קיים בית הספר להיגינה ולרפואה טרופית של לונדון הערכה משתפת בשיטות מעורבות של ההשפעות והתהליכים ב-39 יוזמות הנכללות בתיק ההשקעות של פרויקט "מצילים מוחות צעירים". מטרתו העיקרית הייתה להבין תוכניות, מדיניות ושיעורי מחקר שנלמדו לצורך הרחבת תוכניות התערבות בהקשרים שונים (Milner et al., 2016). אם נשתמש בטרמינולוגיה שקבעו יוניצ"ף ומסגרת הטיפול המטפח של ארגון הבריאות העולמי, 84% מכלל ההתערבויות בפורטפוליו התמקדו בטיפול מגיב (responsive caregiving); מהן, 63% ניתנו באמצעות מערכת הבריאות, 25% דרך מסגרות חינוכיות לגיל הרך ו-12% בקהילה. 49% מכלל ההתערבויות התמקדו בתזונה ו/או בריאות, ושיעור קטן יותר (9%) התמקד בבטיחות ובביטחון לילדים (Milner et al., 2016). בהמשך אנו מציעים שלוש דרכים שבהן תיק ההשקעות של "מצילים מוחות צעירים" יכול להצביע על הזדמנויות לחזק את הפעולות המתבצעות כיום ולהתגבר על אתגרים הקשורים ליישום בקנה המידה המתאים.

1. הגדלת הרשתות והתמיכה בפיתוח מנהיגות, תוך חשיבה על

התרחבות עתידית

פרויקט "מצילים מוחות צעירים" משקיע בצוותים ממדינות בעלות הכנסה נמוכה ובינונית, שחבריהם מגיעים מרקע מקצועי מגוון ומייצגים מגוון רחב של מגזרים, וכן בהצעות שמשלבות בין מודלים מדעיים, חברתיים ועסקיים (Saving Brains, 2018). אף שישנן כמה רשתות התפתחות בגיל הרך שזכות כיום לתמיכה מצד ממשלנים גדולים, פרויקט "מצילים מוחות צעירים" ייחודי בכך שהוא שואף במכוון למשוך אליו שחקנים חדשים, ובהם אנשי אקדמיה, כדי לחקור יישום ומעבר להתרחבות בסביבות שונות. הרשתות בתחום הגיל הרך צריכות להתרחב ולכלול צרכני מידע, ולא רק יצרני מידע, כדי שהנתונים שנאספים מהן יוכלו להשפיע טוב יותר על היישום.

¹ ארגון

Grand Challenges Canada

(הממומן על ידי

ממשלת קנדה) מימן

את הערכת תיק

ההשקעות המתוארת

במאמר זה. פרויקט

"מצילים מוחות

צעירים" הוא שותפות

בין ארגון

Grand Challenges Canada

קרן אגא חאן קנדה,

קרן ברנדט ון ליר, קרן

ביל ומלינדה גייטס, קרן

ELMA, ארגון

Grand Challenges Ethiopia

קרן מריה ססיליה סוטו

וידגל, קרן Palix, קרן

World UBS Optimus וארגון

World Vision Canada. למידע

נוסף בקרו באתר:

www.grandchallenges.ca/programs/saving-brains/

המשוב האיכותני, שנאסף באמצעות הערכת תיק ההשקעות של "מצילים מוחות צעירים", מדגיש גם הוא את ערכה הרב של ההשקעה בפיתוח מנהיגות מקומית לגופים העוסקים בהתפתחות בגיל הרך. "מצילים מוחות צעירים" מציע לצוותים ממדינות בעלות הכנסה נמוכה ובינונית תוכנית פיתוח מנהיגות מובנית, כבר במהלך פיתוח ההצעה וסבב הגיוס. תוכנית זו כוללת סמינרי רשת (וובינר) וסדנאות, נגישות למגוון רחב של מומחים טכניים, ולרמות משתנות של למידת עמיתים (peer-to-peer) באמצעות פגישות של קהילת "מצילים מוחות צעירים". ריבוי ההזדמנויות ללמידת עמיתים ולהשקעה בפיתוח מנהיגות מעבר למגבלות הזמן של סבבי הגיוס, יתגלה בעתיד כבעל חשיבות רבה לתמיכה בהתרחבות.

2. הגדרת האתגרים בבהירות רבה יותר, וחתירה למציאת פתרונות "מציאת ההגדרה הנכונה", או "ייצור קונצנזוס פנימי של הגדרת הבעיה והפתרונות", זוהו כאתגר עיקרי ליעילותן של רשתות גלובליות של התפתחות בגיל הרך להוביל התקדמות בתחום (Shawar and Shiffman, 2017). תחום זה סובל מהיסטוריה של מערכת מונחים בלתי עקבית, הגדרות משתנות ודיכוטומיות שאפשר לטעון כי הן מלאכותיות (כגון בריאות "לעומת" חינוך, התפתחות "לעומת" מוגבלות, הישרדות ילדים "לעומת" התפתחות). אחת מנקודות החוזק העיקריות של תיק ההשקעות של "מצילים מוחות צעירים", כפי שהשתקפה במשוב האיכותני, הייתה שהוא סיפק "שפה משותפת" לעוסקים בתחום, באמצעות הדרכה ודרישות דיווח.

כפי שציין אחד ממנהלי התוכניות לגיל הרך בארגון חוץ-ממשלתי גדול, "מצילים מוחות צעירים" באמת זעזע את התחום... הוא עזר לנו לדבר בשפה משותפת". לדוגמה, ידע משותף בנושא "הון אנושי" והרציונל שהוביל להשקעה בהתפתחות בגיל הרך נתפסים כחשובים מאוד לתמיכה על ידי מחזיקי עניין במגזרים רבים, בהתאם להקשרים המיוחדים בכל מדינה (Milner et al., 2016).

אולם ישנם נושאים מסוימים שעדיין סובלים מחוסר בהירות, ואחד האתגרים הייחודיים הוא הצורך לגשר על הנתק בין השפה שבה משתמשים החוקרים, לבין זו שבה מדברים המיישמים בשטח. לדוגמה, חוקרים נוטים לדון בסוגי התערבות רחבים (כגון "תוכניות הורות") או בתוכנית לימודים מסוימת, בעוד המיישמים בשטח מעדיפים לדבר על רכיבי התערבות ספציפיים (Milner et al., 2016; Britto et al., 2017). כפי שהציעו יוספזאי ועבוד (Yousafzai and Aboud, 2014) בעבר, עם שינוי הדגש במדיניות ובתוכניות, נוצר צורך בהגדרה ברורה יותר של "מה" ו"איך" ליישם את התוכניות. יש לתאר את רכיבי ההתערבות החשובים באופן מעשי ובפירוט רב יותר.

"היעדים
לפיתוח
בר קיימה
מובילים
לתשומת לב
הולכת וגדלה
להתפתחות
בגיל הרך,
ולהזדמנות
ולתרגם
אותה ליישום
בקנה מידה
גדול בארצות
רבות."

אם תושג הסכמה רחבה בנוגע להגדרות העיקריות של האתגרים והפתרונות המרכזיים - כלומר, אם ניתן יהיה "לארוז" אותם היטב ולהתאים אותן להקשר הספציפי במדינה - יעזור הדבר לחדד את הבקשות שאנו מפנים לקובעי המדיניות ולמתכננים האחראים ליישום. דו"ח Early Moments Matter for Every Child של יוניצ"ף (2017) ופרויקט Nurturing Care for Early Childhood Development בהובלת יוניצ"ף וארגון הבריאות העולמי (2018) מהווים שתי הזדמנויות חשובות שיכולות לאחד את קולותינו לקול אחד משותף.

3. שיפור מדידת ההשפעה והאחריות

"מצילים מוחות צעירים" תרם להתקדמות האחרונה שנרשמה במדדים הגלובליים של התפתחות ילדים, כולל בתמיכה בפיתוח אמצעי מדידה ברמת האוכלוסייה, כגון הכלי "אינדיקטורים למדידת

△ תמונה: Joop Rubens/Kidogo

התפתחות של תינוקות ופעוטות" (Indicators for Infant and Young Child Development) של ארגון הבריאות העולמי, וכן "המדד להתפתחות מוקדמת לפי דיווחי המטפלים" (The Caregiver Report- ed Early Development Index) (McCoy et al., 2016). עם זאת, כעת כשהדגש משתנה ומושם על יישום בקנה מידה רחב יותר, ועל הצורך לחקור, לתאר ולמדוד את תהליך היישום (Yousafzai and Aboud, 2014), המדידה בקרב סביבות מגוונות עדיין מהווה אתגר עיקרי.

"מצילים מוחות צעירים" פיתח מסגרת עבודה לפיקוח ולהערכה עבור מקבלי מענקים, המובנית סביב "תיאוריית שינוי" ברמת פורטפוליו שמביאה בחשבון גורמים בהקשרים שונים, תשומות, תפוקות ותוצאות הקשורים ליישום ההתערבויות, ודורשת ממקבלי המענקים לעקוב אחרי האינדיקטורים השונים. המשוב האיכותני שהתקבל מהצוותים הצביע על חשיבות הדבר, והוביל למחשבה על גורמים שונים (כגון הקשר המדיניות), שבמקרה אחר לא היו מובאים בחשבון בשלב מוקדם כל כך של תכנון היישום. עם זאת זוהו אתגרים רבים נוספים, ובהם הישענות יתר על דיווחי ההורים למדידת התוצאות, תהליכים לא עקביים בשימוש בכלי מדידה בסביבות שונות, מגבלות על טווח התוצאות שנמדדו, ודגש על תוצאות חוצות מגזרים לטווח קצר (Milner et al., 2016). מסגרת העבודה הביאה בחשבון סימנים מוקדמים להשפעה, שניתן לאמת באמצעות שלבים עוקבים ורחבים יותר של תמיכה (Radner et al., 2018).

מחזיקי עניין שהיו מעורבים בתהליך ההערכה של "מצילים מוחות צעירים" הדגישו גם כי יש חשיבות רבה לצורך למסור את התוצאות בהתפתחות הילד באופן מדויק אך משמעותי, למחזיקי עניין אחרים שאינם "שוחים" בתחום ההתפתחות בגיל הרך. החשוב ביותר, בעיניהם, היה לפתח אמצעי ביניים שיאפשרו למסור את ההתקדמות בדרך להשפעה, היות שלוקח זמן רב למדוד תוצאות לטווח הארוך בתחום התפתחות הילד. אמצעי המדידה צריכים להיות מדויקים וישימים כאחד בקנה המידה המתאים.

שותפות צומחת

מאז הערכת תיק ההשקעות שתוארה במאמר זה, הלכה שותפות "מצילים מוחות צעירים" וגדלה (Saving Brains, 2018): זכינו להשקעות נוספות, ויותר מ-50 תוכניות התערבות חדשות נמצאות כעת בתהליכי פיתוח ובדיקה. "מצילים מוחות צעירים" מספקת שיעורים מועילים, אך לא מציעה פתרונות קסם: כדי לשפר את ההתרחבות של תוכניות התערבות הקשורות להתפתחות בגיל הרך, ולהשפיע על סביבות מגוונות, דרושה מעורבות נוספת מלבד הרשתות המסורתיות, למשל, מקהילות שאינן מתמחות במדיניות ובתכנון, וכן דרושה הגדרה של צומתי קבלת החלטות בזמן תכנון ויישום התוכניות.

כדי לעדכן את צומתי קבלת ההחלטות דרושות ראיות שיכוונו את השאלות המשותפות שמעלים האחראים על היישום, כגון מי יהיו הצוותים הפועלים, מה יהיה תוכן ההתערבות, העלויות וכיצד למדוד את ההיקף, האיכות והתוצאות באופן שגתי, כדי לקבל אחריותיות משופרת בעת המעקב על ההתקדמות לעבר המטרות.

מקורות

- Britto, P.R., Lye, S.J., Proulx, K., Yousafzai, A.K., Matthews, S.G., Vaivada, T. *et al.* (2017). Nurturing care: promoting early childhood development. *The Lancet* 389: 91–102.
- Daelmans, B., Darmstadt, G.L., Lombardi, J., Black, M.M., Britto, P.R., Lye, S. *et al.* (2017). Early childhood development: the foundation of sustainable development. *The Lancet* 389: 9–11.
- McCoy, D.C., Black, M.M., Daelmans, B. and Dua, T. (2016). Measuring child development in children from birth to age 3 at population level. *Early Childhood Matters* 125: 34–9. Available at: <https://bernardvanleer.org/ecm-article/measuring-development-children-birth-age-3-population-level/> (accessed February 2018).
- Milner, K.M., Kohli-Lynch, M.K., Tann, C.J. and Lawn, J.E. on behalf of the Expert Advisory Group and Saving Brains Platform Team. (2016, unpublished). *Saving Brains Portfolio Impact and Process Evaluation Report*. London: School of Hygiene & Tropical Medicine.
- Radner, J.M., Ferrer, M.V.S., McMahon, D., Shankar, A.H. and Silver, K.L. (2018, in press), Practical considerations for transitioning early childhood interventions to scale: lessons from the Saving Brains portfolio. *Annals of the New York Academy of Sciences*.
- Richter, L.M., Daelmans, B., Lombardi, J., Heymann, J., Boo, F.L., Behrman, J.R. *et al.* (2017). Investing in the foundation of sustainable development: pathways to scale up for early childhood development. *The Lancet* 389: 103–18.
- Saving Brains. (2018). Saving Brains, Grand Challenges Canada. Available at: <http://www.grandchallenges.ca/programs/saving-brains/> (accessed February 2018).
- Shawar, Y.R. and Shiffman, J. (2017). Generation of global political priority for early childhood development: the challenges of framing and governance. *The Lancet* 389: 119–24.
- Shiffman, J., Schmitz, H.P., Berlan, D., Smith, S.L., Quissell, K., Gneiting, U. *et al.* (2016). The emergence and effectiveness of global health networks: findings and future research. *Health Policy & Planning* 31 (Suppl. 1): i110–23.
- UNICEF. (2017). *Early Moments Matter for Every Child*. Available at: https://www.UNICEF.org/media/files/UNICEF_Early_Moments_Matter_for_Every_Child_report.pdf (accessed February 2018).
- United Nations. (2015). *Sustainable Development Goals*. Available at: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/> (accessed February 2018).
- World Health Organization and UNICEF. (2018). *Nurturing Care for Early Childhood Development: A framework for linking survive and thrive to transform human health and potential*. Available at: http://www.who.int/maternal_child_adolescent/child/draft2-nurturing-care-framework.pdf?ua=1 (accessed March 2018).
- Yousafzai, A.K. and Aboud, F. (2014). Review of implementation processes for integrated nutrition and psychosocial stimulation interventions. *Annals of the New York Academy of Sciences* 1308: 33–45.